

ลาภในทางพุทธศาสตร์และนิติศาสตร์

FORTUNE IN BUDDHISM AND JURISPRUDENCE

พระปลัดสมหมาย สุรพลโย¹, ญัตถ์ อุตรวิเชียร²,

สมพร ศิริพันธ์³, ภัทรชัย อุทาพันธ์⁴

Phrapalad Sommai Suraphanyo, Nat Uttawichian,

Somporn Siriphan, Phatrachai Uthaphan

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Khon Kaen, Thailand

⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Khon Kaen, Thailand

Author Corresponding Email: phrasommai2407@gmail.com

ได้รับบทความ : 16-11-2024

แก้ไขบทความ : 11-12-2024

ตอบรับบทความ : 19-12-2024

Received : 16-11-2024

Revised : 11-12-2024

Accepted : 19-12-2024

บทคัดย่อ: การศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษา 1. ลาภในทางพุทธศาสตร์ 2. ลาภในทางนิติศาสตร์ โดยใช้ การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผลการศึกษาพบว่า ลาภในทางพุทธศาสตร์ ที่ปรากฏใน สุตตันตปิฎก ได้กล่าวถึงความหมายของ “ลาภ” ไว้ใน “โลกธรรม 8” มี 2 ลักษณะ คือ 1. มีลาภ หมายถึง สิ่ง ที่ทุกคนอยากได้ เป็นสิ่งที่ชอบพอใจ ปรารถนา 2. เสื่อมลาภ หมายถึง สิ่งที่สูงสูญเสียไป ซึ่งเป็นธรรมดาของโลก หากได้มาแล้วยอมเสื่อมยอมเสียไป เอตทัคคะด้านผู้มีลาภมากในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระสิวลีเถระ เอตทัคคะในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระโพธิสัตว์ชัมภล (ท้าวภูเวร) เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา มหายาน ส่วน ลาภที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ที่ชื่อว่า ลาภ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสัชบริวารอันเป็นปัจจัยของภิกษุไซ้ โดยที่สุดแม้ก้อนจूरณ ไม้ชำระฟัน ด้วยชายผ้า” และ “อาบัติ ที่เกิดจากลาภ” นั้น ได้กล่าวไว้ว่า ลาภที่เขาน้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่า “เขาน้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน” เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ลาภในทางนิติศาสตร์ ที่ปรากฏในกฎหมายไทย ได้แก่ 1. ลาภมิควรได้ หมายถึง ทรัพย์สิน ใดที่บุคคลหนึ่งได้มาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งเสียเปรียบ บุคคล ที่ได้ทรัพย์สินนั้นมีหน้าที่ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 ซึ่งได้ บัญญัติไว้ว่า “บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใดเพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือได้มาด้วย ประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบไซ้ ท่าน ว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา ...” 2. ผู้ได้ลาภออก หมายถึง บุคคลที่ทำนิติกรรมกับลูกหนี้โดยตรงและ

ได้รับประโยชน์จากนิทานนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 วรรคหนึ่ง วางหลักว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลงทั้งรู้ว่าจะเป็นการให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ...”

คำสำคัญ: ผู้ได้ลาภงอก, ลาภ, ลาภมิควรได้, โลกธรรม

Abstract: This study aims to examine: (1) fortune in Buddhism and (2) fortune in jurisprudence using documentary research. The findings reveal that fortune in Buddhism, as mentioned in the Sutta Pitaka, is explained within the context of the "Worldly Conditions 8" and can be categorized into two types: (1) Having Fortune, which refers to something everyone desires, enjoys, and wishes for; and (2) Loss of Fortune, which refers to the loss of possessions, a natural occurrence in the world where what is gained will inevitably be lost. The preeminent example of great fortune in Theravada Buddhism is Phra Siwali Thera, while in Mahayana Buddhism, it is represented by Bodhisattva Champhon (God Kuvera). In the Vinaya Pitaka, fortune is defined as including robes, alms, lodging, medicinal requisites for sick monks, and even items such as powdered medicine, a tooth-cleaning stick, or a piece of cloth. Regarding "misdemeanors caused by fortune," it is mentioned that when a monk perceives fortune as being "offered for oneself," it becomes Nissaggiya and requires conviction of Pācittiya. In jurisprudence, fortune in Thai law includes: (1) Undue Gain, which refers to any property acquired without legal justification and to the disadvantage of another person. Such a person is obligated to return the property under Civil and Commercial Code, Section 406, which states: "Anyone who acquires property due to another person's actions, such as settling a debt or through other means without legal justification, causing another person's disadvantage, must return the property to the rightful owner..."; and (2) Receiving a Windfall, which refers to someone who directly engages in a legal act with a debtor and benefits from it. According to Civil and Commercial Code, Section 237, Paragraph 1, it is stated: "A creditor has the right to petition the court to revoke any legal act performed by a debtor knowingly causing disadvantage to the creditor...".

Keywords: Enrichment, Fortune, Undeserving Fortune, Worldly Conditions

บทนำ

ชีวิตมนุษย์เกิดมาอยู่ในโลกเราจะต้องเจอปัญหาด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็ใครต้องมีปัญหาเกิดในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง อาจจะเร็วก็ได้ช้าก็ได้มันเป็นเรื่องธรรมดาที่เราหนีไม่พ้น เราจึงควรที่จะคิดเตือนจิตสะกิดใจไว้บอกตนเองไว้ว่า เราอาจเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ อาจมีสิ่งนี้เกิดขึ้นในชีวิตของเราก็ได้ และเมื่อสิ่งนั้นมันเกิดขึ้นมาจริง ๆ เราก็พอจะมีทางปลอบโยนตัวเองได้ เพราะเราได้เคยคิดไว้ก่อนแล้ว ถึงมันจะมีความทุกข์มันก็ไม่

หนักเกินไป พุดตามภาษาชาวบ้านว่า “พอปลง พอวาง รู้จักปลง รู้จักวางลงไปได้” แต่หากพิจารณาถึงคำสอน ไตรลักษณ์ที่พระพุทธองค์สั่งสอนแล้วก็จะเข้าใจชีวิตมากขึ้น (พระเทพวิสุทธิเมธี, 2550)

ในพระพุทธศาสนานั้นมีกฎเกณฑ์อยู่หลายรูปแบบที่มนุษย์ รวมทั้งสรรพสิ่งทั้งปวงบนโลกต้องพบเจอ ไม่มีผู้ใด สิ่งใด ๆ หนีพ้นไปจากกฎเกณฑ์เหล่านั้น ยกตัวอย่างเช่น โลกธรรม 8 ได้แก่ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์ ทั้ง 8 ประการนี้ เป็นความจริง เป็นสัจธรรม ที่มนุษย์ทุกคนในโลกต้องพบเจออยู่ ตั้งแต่ลืมต้ามานบนโลกใบนี้ การเกิดขึ้นอาจสร้างความสุข ความดีใจให้กับบางคน แต่ในทางตรงกันข้าม การเกิดนั้น อาจสร้างความทุกข์ให้กับใครบางคนก็เป็นไปได้ เป็นต้น (จันทร์ธิดา แสงทรัพย์, 2560)

การดำรงชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ ทุกคนต่างแสวงหาความสุขใส่ตนเอง จนลืมมองสัจธรรม ความจริงของชีวิตว่า บนโลกของเราใบนี้ก็มีสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสองด้านอยู่เสมอ เช่น มีความดีก็ต้องมีความชั่ว มีความสุขก็ต้องมีความทุกข์ เพราะไม่มีใครบนโลกใบนี้ที่ในชีวิตที่จะทำความดีอยู่ทั้งชีวิต รวมทั้งมีความสุขไปตลอดชีวิต มนุษย์ทุกคนต้องเคยทำสิ่งที่ไม่ดีและเคยได้รับความทุกข์ทั้งนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดนั้น คือ การปฏิบัติตนในขณะที่ต้องพบเจอกับสถานการณ์เหล่านั้น รวมทั้งนำพาชีวิตให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี (วศิน อินทสระ, 2547)

กฎหมาย (Law) เป็นระบบของกฎและแบบแผนแนวทางปฏิบัติ ซึ่งบังคับใช้ผ่านสถาบันทางสังคมเพื่อควบคุมพฤติกรรม ในทุกที่ที่เป็นไปได้ กฎหมายก่อร่างการเมือง เศรษฐศาสตร์ และสังคมในหลายวิถีทาง และใช้เป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในทางสังคม กฎหมายว่าด้วยสัญญา วางระเบียบทุกอย่างตั้งแต่การซื้อตั๋วรถโดยสารประจำทาง ถึงการซื้อขายบนตลาดตราสารอนุพันธ์ กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินนิยามสิทธิ และหนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการโอนและกรรมสิทธิ์ของสังหาชิตมทรัพย์ส่วนตัวและอสังหาริมทรัพย์ กฎหมายทรัสต์ (Trust law) ใช้กับสินทรัพย์ที่ถือไว้เพื่อการลงทุนและความมั่นคงทางการเงิน ขณะที่กฎหมายละเมิด (Tort) อนุญาตให้เรียกร้องให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทน หากสิทธิหรือทรัพย์สินของบุคคลได้รับความเสียหาย หากความเสียหายนั้นถูกประกาศว่า มิชอบด้วยกฎหมายในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎหมายอาญาให้วิธีการซึ่งรัฐสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดกรอบสำหรับการบัญญัติกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการเลือกตั้งผู้แทนทางการเมือง กฎหมายปกครองใช้เพื่อทบทวนการวินิจฉัยของหน่วยงานภาครัฐ ขณะที่กฎหมายระหว่างประเทศควบคุมกิจการระหว่างรัฐเอกราชในกิจกรรมตั้งแต่การค้าไปจนถึงระเบียบทางสิ่งแวดล้อมหรือการปฏิบัติทางทหาร นักปรัชญากรีก “อริสโตเติล” เขียนไว้เมื่อ 350 ปีก่อนคริสตกาลว่า “นิติธรรม ดีกว่า การปกครอง ของปัจเจกบุคคลใด ๆ”

ดังนั้น เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่บนโลกใบนี้มีความสุขนั้น มนุษย์จำเป็นจะต้องเข้าใจกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ กฎเกณฑ์ของโลก และหลักกฎหมายที่ใช้ในการปกครองประเทศนั้น ๆ โดยมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ได้มาทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ หรือที่เรียกว่า “ลาภ” โดยที่ไม่ว่ามนุษย์คนใดก็ต้องพบเจอให้ได้ การทำใจยอมรับความจริงกับสภาพที่เป็นอยู่นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก ว่าเมื่อเราได้มาหรือสูญเสียไปจะเป็นอย่างไร หากมนุษย์นำหลัก “โลกธรรม 8” ในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันอยู่อย่าง

สม่ำเสมอ ไม่ว่ามนุษย์จะต้องพบเจอกับกฎเกณฑ์ใด ๆ มนุษย์จะสามารถเผชิญหน้ากับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้นได้และผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ลาภในทางพุทธศาสตร์

ลาภที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก

ในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง ความหมายของ “ลาภ” ไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. มีลาภ หมายถึง สิ่งที่ทุกคนอยากได้ เป็นสิ่งที่ชอบพอใจ และปรารถนา รวมไปถึงการเข้าใจคนทั่วไปว่า “การได้โดยไม่คาดคิดมาก่อน หรือได้สิ่งของนั้นมาโดยไม่ต้องลงทุนออกแรง” ถือว่าเป็นลาภอันประเสริฐ เมื่อพิจารณาแล้ว ลาภจะนำเอาความสำราญเบิกบานใจมาให้ อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าท่านสอนให้มีความสันโดษ ให้รู้จักความพอดี มีในสิ่งที่จำเป็น ถึงมีน้อยก็พลอยสุขใจ

2. เสื่อมลาภ หมายถึง สิ่งที่สุดสูญเสียไป ซึ่งเป็นธรรมดาของโลก หากได้มาแล้วย่อมเสื่อมย่อมเสียไป มีขึ้นมีลง มีได้ย่อมมีเสีย มีขาดทุนมีกำไร ผิดหวังก็สมหวัง สมหวังก็ผิดหวัง ดังนี้ เพราะทุกสรรพสิ่งตกอยู่ในกฎเที่ยงแท้แน่นอนเป็นอนิจจัง ไม่จีรัง ของที่เราได้ครอบครองอยู่เป็นเจ้าของอยู่ ทั้งรักทั้งหวงแหน เช่น ลูก เมีย ภรรยา ผีพรตเห็นยวแห่ง ตาฟาง หูตึง แขนขาเดินไม่สะดวก ทุกส่วนในร่างกายเป็นสัญญาณคอยตักเตือนว่าความแก่ชราได้มาถึงแล้ว จะถึงกาลเวลาแตกดับสลับลงไปไม่ในวันใดก็วันหนึ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552)

ลาภที่ปรากฏในโลกธรรม 8

โลกธรรม 8 หมายถึง เป็นธรรมดาของโลก ธรรมชาติของโลกที่ครอบงำสัตว์โลก และสัตว์โลกต้องเป็นไปตามธรรมดานี้ 8 ประการ อันประกอบด้วย โลกธรรมฝ่ายอิฏฐารมณ์ หมายถึง ความพอใจของมนุษย์เป็นที่รักที่ปรารถนา ส่วนโลกธรรมฝ่ายอนิฏฐารมณ์ หมายถึง ความไม่พอใจของมนุษย์ ไม่เป็นที่ปรารถนา (ที. ปา. (ไทย) 11/358/407)

ใน โลกธรรม 8 ทำให้เกิดความถือตัว 8 นัย ได้แก่

1) เกิดความถือตัว	เพราะ	ได้ลาภ
2) เกิดความถือตัวว่า ตกต่ำ	เพราะ	เสื่อมลาภ
3) เกิดความถือตัว	เพราะ	มียศ
4) เกิดความถือตัวว่า ตกต่ำ	เพราะ	เสื่อมยศ
5) เกิดความถือตัว	เพราะ	ความสรรเสริญ
6) เกิดความถือตัวว่า ตกต่ำ	เพราะ	ถูกนิินทา
7) เกิดความถือตัว	เพราะ	ความสุข

8) เกิดความถือตัวว่า ตกต่ำ เพราะ ความทุกข์ (ช.ม. (ไทย) 29/21/77)

ความยินดีและความยินร้าย มีอยู่ในการวิวาทเหล่านี้ อธิบายว่า มีชนะ มีแพ้ มีลาภ มีเสื่อมลาภ มียศ มีเสื่อมยศ มีนินทา มีสรรเสริญ มีสุข มีทุกข์ มีโสมนัส มีโทมนัส มีอิฏฐารมณ มีอนิฏฐารมณ มีปลอดโปร่ง มีกระทบกระทั้ง มีความยินดี มีความยินร้าย ใจยินดีเพราะชนะ ใจยินร้ายเพราะพ่ายแพ้ ใจยินดีเพราะได้ลาภ ใจยินร้ายเพราะเสื่อมลาภ ใจยินดีเพราะได้ยศ ใจยินร้ายเพราะเสื่อมยศ ใจยินดีเพราะสรรเสริญ ใจยินร้ายเพราะนินทา ใจยินดีเพราะความสุข ใจยินร้ายเพราะความทุกข์ ใจยินดีเพราะโสมนัส ใจยินร้ายเพราะโทมนัส ใจยินดีเพราะเฟื่องฟู ใจยินร้ายเพราะตกอับ รวมความว่า ความยินดีและความยินร้าย มีอยู่ในการวิวาทเหล่านี้ (ช.ม. (ไทย) 29/63/160-161)

และก็น้อมไม่เห็นฐานะอะไรที่ไม่ถูกครอบงำ อธิบายว่า มองเห็นแต่ฐานะที่ถูกครอบงำเท่านั้น ได้เห็นแต่ฐานะที่ถูกครอบงำ คือ ความเป็นหนุ่มสาวทั้งปวงถูกชราครอบงำ ความไม่มีโรคทั้งปวงถูกพยาธิครอบงำ ชีวิตทั้งปวงถูกมรณะครอบงำ ลาภทั้งปวงถูกความเสื่อมลาภครอบงำ ยศทั้งปวงถูกความเสื่อมยศครอบงำ ความสรรเสริญทั้งปวงถูกการนินทาครอบงำ ความสุขทั้งปวงถูกความทุกข์ครอบงำ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข์ ธรรมเหล่านี้ ในหม่อมมนุษย์ ล้วนไม่เที่ยง ไม่มั่นคง มีความแปรผันไปเป็นธรรมดา (ช.ม. (ไทย) 29/172/387)

ประเภทของโลกธรรม 8

โลกธรรมหรือความเป็นไปตามธรรมดาของโลก ซึ่งหมุนเวียนมาหาสัตว์โลก และสัตว์โลกก็หมุนเวียนไปตามธรรมดาที่วนนี้ด้วย จึงเรียกว่า “โลกธรรม” มีอยู่ 8 ประการ โดยแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายละ 4 ประการ ดังนี้

1) ฝ่ายที่เป็นอิฏฐารมณ หมายถึง เป็นสิ่งที่คนอยากได้ ใครมี และพยายามแสวงหามาเป็นของตนเอง พอใจในภพ 4 อย่าง ทำให้เกิดการถือตัว 4 นัย คือ

- ก. ลาภ ได้แก่ การได้มาซึ่งสิ่งที่คนปรารถนา
- ข. ยศ ได้แก่ ตำแหน่ง ศักดินาต่าง ๆ
- ค. สรรเสริญ ได้แก่ การได้รับการยกย่องสรรเสริญ
- ง. สุข ได้แก่ ความสบายกาย สบายใจ (ช. ม. (ไทย) 29/8/31-32)

2) ฝ่ายที่เป็นอนิฏฐารมณ หมายถึง เป็นสิ่งที่คนไม่ปรารถนา ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ตน มี 4 ประการ คือ

- ก. เสื่อมลาภ ได้แก่ การสูญเสียสิ่งที่ได้มา
- ข. เสื่อมยศ ได้แก่ การถูกถอดยศ ลดตำแหน่ง
- ค. นินทา ได้แก่ การถูกติเตียน
- ง. ทุกข์ ได้แก่ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ (ช.ม. (ไทย) 29/21/76)

พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม 8 ประการนี้ ย่อมหมุนไปตามโลก และโลกก็หมุนไปตามโลกธรรม 8 ประการ โลกธรรม 8 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. ลาภ 2. เสื่อมลาภ 3. ยศ 4. ความเสื่อมยศ 5. นินทา 6. สรรเสริญ 7. สุข 8. ทุกข์” (อง.อฎก. (ไทย) 23/5-6/202 - 204)

โลกธรรมทั้ง 2 ประเภท แยกเป็นฝ่ายสุขและฝ่ายทุกข์ ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องพบเจอ ชีวิตของมนุษย์ทุกคน ไม่มีผู้ใดที่จะมีความสุขไปตลอดชีวิต ย่อมมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย กันทุกคน เมื่อเราเกิดมาลิ้มรสชาติโลก ในวินาทีแรกที่ลืมตาขึ้นมา เราก็ร้องไห้แล้ว แต่การร้องไห้ของเรา กลับสร้างความสุข สร้างรอยยิ้มให้กับพ่อแม่ญาติพี่น้อง พอเริ่มมีชีวิตโตขึ้นไปตามวัย ก็มีทั้งเรื่องราวดีและร้ายเข้ามาในชีวิตเสมอ สิ่งที่เป็นตัววัดผลของความสุขในชีวิต คือ “การกระทำ” หากมนุษย์กระทำดีย่อมได้ผลดี หากมนุษย์กระทำไม่ดีย่อมได้รับผลไม่ดีเช่นกัน ความสุขและความทุกข์ของมนุษย์หรือโลกธรรมฝ่ายดีหรือฝ่ายไม่ดีนั้น ย่อมอยู่ที่ผลของการกระทำเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า โลกธรรม 8 หมายถึง ความจริงในชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่ต้องพบเจอ เป็นลักษณะทางอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในโลกใบนี้ トラบใดที่มนุษย์ต้องใช้ชีวิตบนโลกนั้น มนุษย์ทุกคนย่อมต้องพบเจอกับสภาวะของโลกธรรม 8 ด้วยกันทุกคน ลักษณะทั้ง 8 ประการนั้น เป็นเช่นความสุข ความดีใจ พอใจ 4 ประการ และในทางตรงกันข้าม คือ ความทุกข์ ความเสียใจ ความไม่พอใจ อีก 4 ประการ ซึ่งหลักธรรมนี้สามารถสั่งสอนมนุษย์ให้จำไว้เสมอได้ว่า เราอย่าลืมมีความสุขในชีวิตเพียงอย่างเดียวไปได้ตลอด ย่อมต้องพบเจอกับเรื่องราวที่ไม่ดี ที่เป็นความทุกข์ร่วมด้วยเสมอ

เอตทัคคะ ด้านผู้มีลาภมาก

เอตทัคคะด้านผู้มีลาภมากในทางพระพุทธศาสนา มีดังนี้

1) พระสีวลีเถระ เอตทัคคะในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระสีวลีเถระ (พระสีวลี) เป็นพระภิกษุสาวกเอตทัคคะของพระพุทธเจ้า นับเนื่องในพระอสีติมหาสาวก 80 องค์สำคัญในพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

พระสีวลีเถระเป็นเจ้าของชายในโกถียวงศ์ ออกบวชในสำนักพระสารีบุตร บรรลุพระอรหันต์ในขณะที่ปลงเกศานั่นเอง และหลังจากผนวช ท่านเป็นผู้มีลาภสักการะมาก ด้วยคุณธรรมที่ทำมาแต่อดีต ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รับยกย่องจากพระพุทธองค์ให้เป็น “เอตทัคคะผู้เลิศในทางผู้มีลาภมาก”

ชาติภูมิ

พระสีวลีเถระเป็นพระโอรสของพระนางสุปวาสา ผู้เป็นพระราชธิดาของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงโกถียะ อยู่ในพระครรภ์ถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วัน เมื่อทรงพระครรภ์ทำให้พระมารดาสมบูรณ์ด้วยลาภสักการะมาก เมื่อประสูติก็ประสูติได้ง่ายตาย พุทธานุภาพที่ทรงพระราชทานพรว่า “ขอพระนางสุปวาสาจงมีความสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ประสูติพระราชบุตรผู้ไม่มีโรคเกิด”

เมื่อประสูติและพระประยูรญาติขนานพระนามว่า “สีวลีกุมาร” ในวันที่นิมนต์พระพุทธเจ้ามาเสวยภัตตาหารตลอด 7 วัน สีวลีกุมารก็ได้ถือธมกรกรอน้ำถวายพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์ตลอด 7 วัน

เมื่อเจริญวัย ท่านได้ออกผนวชในสำนักพระสารีบุตร ได้บรรลุอรหัตผลในเวลาปลงเกศาสเสร็จ จากนั้นมาท่านสมบูรณ์ด้วยลาภสักการะไม่ขาดด้วยปัจจัย 4 ทั้งปวง ด้วยเหตุนี้จึงได้รับการยกย่องจากพระพุทธองค์ให้เป็น “เอตทัคคะผู้เลิศในทางผู้มีลาภมาก”

บั้นปลายชีวิต

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ไม่ระบุว่าท่านดับขันธปรินิพพานที่ใด แต่ท่านคงดำรงชั้นร้อยพุทธศตวรรษ แก่กาลจึงปรินิพพาน

พระสีวลีเถระในความเชื่อของคนไทย

เนื่องจากพระสีวลีเถระเป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการยกย่องเป็นเอตทัคคะผู้เลิศในทางผู้มีลาภมาก คนไทยเชื่อว่าผู้ใดได้บูชาพระสีวลีเถระแล้ว จะได้รับโชคลาภเงินทองไหลมาเทมา ซึ่งคนไทยก็เชื่ออีกว่า เคยมีผู้หนึ่งเคยได้รับมาแล้วในสมัยพุทธกาล ก็คือ มีหญิงสาวคนหนึ่ง ซึ่งเกิดในตระกูลพ่อค้ามีนามว่า “สุภาวดี” นางได้เลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนา และนับถือพระสีวลีเถระเป็นอย่างยิ่ง เมื่อแม่มานางได้ฟังธรรมจนลึกซึ้ง พระสีวลีก็ให้ศีลและให้พรว่า “จงเจริญรุ่งเรืองด้วยทรัพย์สิน เงินทองจากการค้าขาย เงินทองไหลมาเทมา สมความมุ่งมาดปรารถนาด้วยเถิด”

หลังจากที่นางสุภาวดีได้รับพรจากพระสีวลีเถระแล้ว ไม่ว่านางและผู้เป็นบิดามารดาจะไปค้าขายที่ใด ก็จะมีชัยดีเป็นเทน้ำเทท่า มีแต่กำไรหลังไหลเข้ามาทุกครั้งไป ซึ่งนางสุภาวดีนั้น ได้เป็นที่รู้จักของคนไทยเป็นอย่างดี ซึ่งก็คือ “นางกวัก” นั่นเอง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2525: 86)

2) พระโพธิสัตว์ซัมภล (ท้าวฤเวระ) เอตทัคคะในพระพุทธศาสนามหายาน

พระโพธิสัตว์ซัมภล มี 2 พระหัตถ์ พระวรกายอวบอ้วน พระอุทรพลู้ย ทรงเครื่องประดับตกแต่งแบบกษัตริย์ อยู่ในอิริยาบถประทับนั่งแบบลีลาสนะ (ประทับนั่งห้อยพระบาท) บนบัลลังก์ที่ประดับด้วยหม้อบรรจุทรัพย์สมบัติวางเรียงรายอยู่ด้านหน้า พนักของบัลลังก์ทำเป็นรูปตัววyalเหยียบอยู่เหนือศีรษะข้างรองรับคานพระบาทขวาตะหม้อบรรจุทรัพย์สมบัติ ล้มลงจนทำให้เพชรพลอยไหลออกมา พระหัตถ์ซ้ายของพระโพธิสัตว์บีบคองพองให้คายนพวงมาลัยเพชรพลอย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวย พระหัตถ์ขวาก็ถือผลมะนาว มีประภามณฑลล้อมรอบพระเศียรวางอยู่บนคานของบัลลังก์ ด้านหลังประภามณฑลมีจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี สามารถอ่านได้เพียงบางส่วน เนื่องจากมีความชำรุดหักหายไป โดยเป็นข้อความในบาทสุดท้ายของคาถาเย ธมมาฯ คือ “โย นิโรธ เอว วาที มหาสมโณ” ซึ่งสามารถแปลความได้ว่า “พระมหาสมณเจ้าทรงมีพระวาตะอย่างนี้ คือ ตรัสความดีของธรรมเหล่านั้น”

พระโพธิสัตว์ซัมภล (ท้าวฤเวระ) เป็นเทพเจ้าที่ถือกำเนิดในศาสนาฮินดู สันนิษฐานกันว่า แต่เดิมเป็นเทพเจ้าแห่งยักษ์ในลัทธิบูชายักษ์ ซึ่งเป็นลัทธิพื้นเมืองลัทธิหนึ่งในประเทศอินเดีย โดยเรื่องราวของท้าวฤเวระ

ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมฮินดู ตั้งแต่สมัยพระเวทเป็นต้นมา ตามประวัติของท้าวฤๅษณ์ กล่าวไว้ว่า ท้าวฤๅษณ์ได้บำเพ็ญทุกรกิริยาเป็นเวลาหลายพันปี จนพระพรหมทรงเห็นใจ โปรดให้เป็นเทพเจ้าแห่งความมั่งคั่ง และโลกบาลประจำทิศเหนือ

ในพุทธศาสนานิกายมหายาน - วัชรยาน ท้าวฤๅษณ์ถูกรู้จักกันในนามของ “พระโพธิสัตว์ซั่มภล” เป็นเทพแห่งโชคลาภ มีสถานะเป็นทั้งธรรมบาล ตำแหน่งเทียบเท่าพระโพธิสัตว์ ผู้มีหน้าที่ทำสงครามปราบปรามปีศาจและยักษ์มาร ขณะเดียวกันก็มีสถานะเป็นเทพผู้พิทักษ์ (ยิตัม) มีอำนาจปราบภูติผีร้ายต่าง ๆ ไม่ให้ทำอันตรายมนุษย์ พระโพธิสัตว์ซั่มภลในคติพุทธศาสนา จึงเป็นผู้ประทานโชคลาภ และคุ้มครองจากความชั่วร้ายทั้งปวง (องอาจ ศรียะพันธ์, 2533: 175)

ลากที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก

เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับ “ลากที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก” จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังนี้

1 พระวินัยปิฎก

พระวินัยปิฎก (Vinaya Pitaka) เป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก ซึ่งประมวลพุทธพจน์หมวดพระวินัย คือ พุทธบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมและการดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุและภิกษุณี รวมทั้งเหตุการณ์และมูลเหตุแห่งการบัญญัติพระวินัยในแต่ละข้อ โดยแบ่งเป็นสองส่วนคืออาทิพรหมจริยการศึกษา และ อภิสมาจาริกการศึกษา นอกจากนี้จะแสดงถึงมูลเหตุและข้อพุทธบัญญัติต่าง ๆ ทั้งข้อห้ามและขออนุญาตสำหรับภิกษุและภิกษุณีแล้ว ยังมีเนื้อหาสะท้อนประวัติศาสตร์ของอินเดียในสมัยพุทธกาลอีกด้วย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551: 10)

พระวินัยปิฎก แบ่งเป็น 5 คัมภีร์ เรียกอย่อหรือหัวใจว่า อา ปา ม จุ ป คือ

1. อาทิกัมมิกะ หรือ ปาราชิก ว่าด้วยสิกขาบทที่เกี่ยวกับอาบัติหนักของฝ่ายภิกษุสงฆ์ ตั้งแต่ปาราชิกถึงอนิยต
 2. ปาจิตตีย์ ว่าด้วยสิกขาบทที่เกี่ยวกับอาบัติเบา ตั้งแต่นิสสัคคียปาจิตตีย์ถึงเสขิยะ รวมตลอดทั้งภิกษุณีวิภังค์ทั้งหมด
 3. มหาวรรค ว่าด้วยสิกขาบทนอกปาฏิโมกข์ตอนต้น 10 ชั้นธกะ หรือ 10 ตอน
 4. จุลวรรค ว่าด้วยสิกขาบทนอกปาฏิโมกข์ตอนปลาย 12 ชั้นธกะ
 5. ปรีวาร คัมภีร์ประกอบหรือคู่มือ บรรจุคำถามคำตอบสำหรับข้อมความรู้พระวินัย
- (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551: 11-12)

พระวินัยปิฎก มีจำนวน 8 เล่ม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เล่ม 1 มหาวิภังค์ ภาค 1 ว่าด้วยปาราชิก สังฆาติเสส และอนิยตสิกขาบท สิกขาบทในปาฏิโมกข์ฝ่ายภิกษุสงฆ์ 19 ข้อแรก

เล่ม 2 มหาวิทยาลัย ภาค 2 ว่าด้วยสิกขาบทเกี่ยวกับอาบัติเบาของภิกษุ เป็นอันครบสิกขาบท 227 หรือ ศีล 227

เล่ม 3 ภิกษุณีวิภังค์ ว่าด้วยสิกขาบท 311 ของภิกษุณี

เล่ม 4 มหาวรรค ภาค 1 มี 4 ชั้นธกะ ว่าด้วยการอุปสมบท อุโบสถ จำพรรษา และปวารณา

เล่ม 5 มหาวรรค ภาค 2 มี 6 ชั้นธกะ ว่าด้วยเรื่องเครื่องหนังเกาส์ กฐิน จีวร นิคกรรม และ การทะเลาะวิวาท และสามัคคี

เล่ม 6 จุลวรรค ภาค 1 มี 4 ชั้นธกะ ว่าด้วยเรื่องนิกกรรม วุฒฐานวิธีและการระงับอธิกรณ์

เล่ม 7 จุลวรรค ภาค 2 มี 8 ชั้นธกะ ว่าด้วยข้อบัญญัติปลีกย่อยเรื่องเสนาสนะ สังฆเภท วัตรต่าง ๆ การงดสวดปาฏิโมกข์ เรื่องภิกษุณี เรื่องสังคายนาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

เล่ม 8 ปรีวาร คู่มือถามตอบข้อความรู้พระวินัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , 2551: 13)

ลากที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก

ลากที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก เล่ม 2 มหาวิทยาลัย ภาค 2 ที่กล่าวเกี่ยวกับ “ลาก” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความหมาย

ลาก ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 2 พระวินัยปิฎกเล่มที่ 2 มหาวิทยาลัย ภาค 2 กล่าวไว้ว่า “ที่ชื่อว่า ลาก ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกาส์ขบริชารอันเป็นปัจจัยของภิกษุใช้ โดยที่สุตแม้ก่อนจรณ ไม่ชำระฟัน ด้วยชายผ้า” (วิ.ม. (ไทย) 2/459-662/178)

การสละลากที่ได้มา

“ที่ชื่อว่า ลาก ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกาส์ขบริชาร อันเป็นปัจจัยของภิกษุใช้ โดยที่สุต แม้ก่อนแห่งจรณ ไม่ชำระฟัน ด้วยชายผ้า ที่ชื่อว่า ที่เขาน้อมไว้ คือเขาได้เปล่งวาจาไว้ว่า จักถวาย จักกระทำ, ภิกษุน้อมมาเพื่อตนในประโยคที่ทำ เป็นทุกกฎ ได้มา เป็นนิสัคคีย์ คือเป็นของจำต้องเสียสละแก่สงฆ์ คณะ หรือบุคคล”

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุพึงเสียสละลากนั้น อย่างนี้ ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าอุตราสงค์ เฉียงบ่า กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษากว่า นั่งกระหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านเจ้าข้า ลากนี้เขาน้อมไป เป็นของจะถวายสงฆ์ ข้าพเจ้ารู้ อยู่ น้อมมาเพื่อตน เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละลากนี้แก่สงฆ์”

ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ. ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงรับอาบัติ พึงคืนลากที่เสียสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ “ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ลากนี้ของภิกษุมีชื่อนี้ เป็นของจำจะสละ เธอสละแล้วแก่สงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ลากนี้แก่ภิกษุมีชื่อนี้”, ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มผ้าอุตราสงค์เฉียงบ่า กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษากว่า นั่งกระหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านเจ้า

ข้า ลากนี้เขาน้อมไปเป็นของจะถวายสงฆ์ ข้าพเจ้ารู้อยู่ น้อมมาเพื่อตน เป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละลากนี้ แก่ท่านทั้งหลาย”, ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงรับอาบัติ พึงคืนลากที่เสียสละให้ ด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ “ท่านทั้งหลาย ของจงพึงข้าพเจ้า ลากนี้ของภิกษุมีชื่อนี้ เป็นของจำจะสละ เธอ สละแล้วแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าความพร้อมพรั่งของท่านทั้งหลายถึงที่แล้ว ท่านทั้งหลายพึงให้ลากนี้แก่ภิกษุมีชื่อนี้”, ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มผ้าอุตราสงค์เฉวียงบ่า นั่งกระหย่งประนมมือกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่าน ลากนี้เขาน้อมไปเป็นของจะถวายสงฆ์ ข้าพเจ้ารู้อยู่ น้อมมาเพื่อตนเป็นของจำจะสละ ข้าพเจ้าสละลากนี้แก่ ท่าน”, ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ ภิกษุผู้รับเสียสละนั้น พึงรับอาบัติ พึงคืนลากที่เสียสละให้ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าให้ลากนี้แก่ท่าน ดังนี้ (วิ.ม. (ไทย) 2/459-662/158)

น้อมลากมาเพื่อตน

“อนึ่ง ภิกษุใด รู้อยู่ น้อมลากที่เขา น้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์มาเพื่อตน เป็นนิสัคคียปาจิตตีย์” (วิ.ม. (ไทย) 2/459-662/169)

อาบัติที่เกิดจากลาก

ลากที่เขา น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่า “เขาน้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน” เป็นนิสัคคีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์, ลากที่เขา น้อมไว้ ภิกษุสงสัย น้อมมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่าเขาไม่ได้ น้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน ไม่ต้องอาบัติ, ลากที่เขา น้อมไว้เพื่อสงฆ์ ภิกษุน้อมมาเพื่อสงฆ์หมู่อื่นก็ดี เพื่อเจตีย์ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา น้อมไว้เพื่อเจตีย์ ภิกษุน้อมมาเพื่อเจตีย์อื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อคณะก็ดี เพื่อบุคคลก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา น้อมไว้เพื่อบุคคล ภิกษุน้อมมาเพื่อบุคคลอื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อคณะก็ดี เพื่อเจตีย์ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา ไม่ได้ น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่าเขา น้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา ไม่ได้ น้อมไว้ ภิกษุสงสัย ... ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา ไม่ได้ น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่า เขาไม่ได้ น้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน ไม่ต้องอาบัติ (วิ.ม. (ไทย) 2/459-662/170)

ที่ชื่อว่า “เขาน้อมไป” คือ เขาได้เปล่งวาจาไว้ว่า จักถวาย จักทำ ภิกษุน้อมมาเพื่อบุคคล ต้องอาบัติปาจิตตีย์, ลากที่เขา น้อมไปแล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขา น้อมไปแล้ว น้อมมาเพื่อบุคคลต้องอาบัติปาจิตตีย์, ลากที่เขา น้อมไปแล้ว ภิกษุสงสัยอยู่ น้อมมาเพื่อบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา น้อมไปแล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขา ไม่ได้ น้อมไป น้อมมาเพื่อบุคคล ไม่ต้องอาบัติ, ลากที่เขา น้อมไปเพื่อสงฆ์ ภิกษุน้อมมาเพื่อสงฆ์หมู่อื่นก็ดี เพื่อเจตีย์ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา น้อมไปเพื่อเจตีย์ ภิกษุน้อมมาเพื่อเจตีย์อื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อบุคคลก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา น้อมไปเพื่อบุคคล ภิกษุน้อมมาเพื่อบุคคลอื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อเจตีย์ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา ยังไม่ได้ น้อมไป ภิกษุสำคัญว่าเขา น้อมไปแล้ว ... ต้องอาบัติทุกกฏ, ลากที่เขา ยังไม่ได้ น้อมไป ภิกษุสงสัยอยู่ ... ต้องอาบัติทุกกฏ (วิ.ม. (ไทย) 2/459-662/179)

ลาภในทางนิติศาสตร์

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ลาภมิควรได้ ที่ปรากฏในกฎหมายไทย มีดังนี้

ลาภมิควรได้

ความหมาย

ลาภมิควรได้ หมายถึง ทรัพย์สินใดที่บุคคลหนึ่งได้มาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งเสียเปรียบ บุคคลที่ได้ทรัพย์สินมานั้นมีหน้าที่ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406

ลาภมิควรได้ (ป.พ.พ. มาตรา 406 - 419)

เนื้อสาระที่เกี่ยวข้องใน ลักษณะ 4 ลาภมิควรได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 - 419 ได้บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 406 บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใดเพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือ ได้มาด้วยประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบ ไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่ง การรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย

บทบัญญัติอันนี้ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่ได้ทรัพย์สินมา เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมิได้มีได้เป็นขึ้น หรือเป็นเหตุที่ได้สิ้นสุดไปเสียก่อนแล้วนั้นด้วย

มาตรา 407 บุคคลใดได้กระทำการอันใดตามอำเภอใจเหมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้โดยรู้ถือว่าตนไม่มี ความผูกพันที่จะต้องชำระ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาสิทธิที่จะได้รับคืนทรัพย์สินไม่

มาตรา 408 บุคคลดังจะกล่าวต่อไปนี้ไม่มีสิทธิที่จะได้รับคืนทรัพย์สิน คือ

- (1) บุคคลผู้ชำระหนี้อันมีเงื่อนไขอันมีเงื่อนไขบังคับเมื่อก่อนถึงกำหนดเวลานั้น
- (2) บุคคลผู้ชำระหนี้ซึ่งขาดอายุความแล้ว
- (3) บุคคลผู้ชำระหนี้ตามหน้าที่ศีลธรรม หรือตามควรแก่อัธยาศัยในสมาคม

มาตรา 409 เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งมิได้เป็นลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไปโดยสำคัญผิด เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ผู้ทำการโดยสุจริตได้ทำลาย หรือลบล้างเสียซึ่งเอกสารอันเป็นพยานหลักฐานแห่งหนี้ก็ดี ยกเลิกหลักประกันเสียก็ดี สิ้นสิทธิไปเพราะขาดอายุความก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้ไม่จำต้องคืนทรัพย์สิน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ไม่ขัดขวางต่อการที่บุคคลผู้ได้ชำระหนี้นั้นจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ ลูกหนี้และผู้ค้ำประกัน ถ้าจะพึงมี

มาตรา 410 บุคคลผู้ใดได้ทำการชำระหนี้โดยมุ่งต่อผลอย่างหนึ่ง แต่มิได้เกิดผลขึ้นเช่นนั้น ถ้าและบุคคลนั้นได้รู้มาแต่แรกว่าการที่จะเกิดผลนั้นเป็นพันวิสัยก็ดี หรือได้เข้าปองปิดขัดขวางเสียมิให้เกิดผลเช่นนั้น โดยอาการอันฝ่าฝืนความสุจริตก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นไม่มีสิทธิจะได้รับคืนทรัพย์

มาตรา 411 บุคคลใดได้กระทำการเพื่อชำระหนี้เป็นการอันฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ท่านว่าบุคคลนั้นหาอาจจะเรียกร้องคืนทรัพย์ได้ไม่

มาตรา 412 ถ้าทรัพย์สินซึ่งได้รับไว้เป็นลาภมิควรได้นั้นเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ท่านว่าต้องคืนเต็มจำนวนนั้น เว้นแต่เมื่อบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต จึงต้องคืนลาภมิควรได้เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน

มาตรา 413 เมื่อทรัพย์สินอันจะต้องคืนนั้นเป็นอย่างอื่นนอกจากจำนวนเงิน และบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินเพียงตามสภาพที่เป็นอยู่ และมีต้องรับผิดชอบในการที่ทรัพย์นั้นสูญหายหรือบุบสลาย แต่ถ้าได้อะไรมาเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการสูญหายหรือบุบสลายเช่นนั้นก็ต้องให้ไปด้วย

ถ้าบุคคลได้รับทรัพย์สินไว้โดยทุจริต ท่านว่าจะต้องรับผิดชอบในการสูญหายหรือบุบสลายนั้นเต็มภูมิ แม้กระทำการสูญหายหรือบุบสลายจะเกิดเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไรทรัพย์สินนั้นก็คงต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่ตนเอง

มาตรา 414 ถ้าการคืนทรัพย์ตกเป็นพันวิสัยเพราะสภาพแห่งทรัพย์สินที่ได้รับไว้วันนั้นเองก็ดี หรือเพราะเหตุอย่างอื่นก็ดี และบุคคลได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นจำต้องคืนลาภมิควรได้เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน

ถ้าบุคคลได้รับทรัพย์สินนั้นไว้โดยทุจริต ท่านว่าต้องใช้ราคาทรัพย์สินนั้นเต็มจำนวน

มาตรา 415 บุคคลผู้ได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริตย่อมจะได้ดอกผลอันเกิดแต่ทรัพย์สินนั้นตลอดเวลาที่ยังคงสุจริตอยู่

ถ้าผู้ที่ได้รับไว้จะต้องคืนทรัพย์สินนั้นเมื่อใด ให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะทุจริตจำเดิมแต่เวลาที่เรียกคืนนั้น

มาตรา 416 ค่าใช้จ่ายทั้งหลายอันควรแก่การเพื่อรักษาบำรุงหรือซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น ท่านว่าต้องชดใช้แก่บุคคลผู้คืนทรัพย์สินนั้นเต็มจำนวน

แต่บุคคลเช่นว่านี้จะเรียกร้องให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายตามธรรมดาเพื่อบำรุงซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น หรือค่าภาระติดพันที่ต้องเสียไปในระหว่างที่ตนคงเก็บดอกผลอยู่ไม่นับหาได้ไม่

มาตรา 417 ในส่วนค่าใช้จ่ายอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวมาในวรรคต้นแห่งมาตราก่อนนั้น บุคคลผู้คืนทรัพย์สินจะเรียกให้ชดใช้ได้แต่เฉพาะที่เสียไปในระหว่างที่ตนทำการโดยสุจริต และเมื่อทรัพย์สินนั้นได้มีราคาเพิ่มสูงขึ้นเพราะค่าใช้จ่ายนั้นในเวลาที่ยังคืน และจะเรียกได้ก็แต่เพียงเท่าราคาที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น

อนึ่ง บทบัญญัติแห่งมาตรา 415 วรรค 2 นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับด้วย แล้วแต่กรณี

มาตรา 418 ถ้าบุคคลรับทรัพย์สินอันมิควรได้ไว้โดยทุจริต และได้ทำการตัดแปลงหรือต่อเติมขึ้นในทรัพย์สินนั้น ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นต้องจัดทำทรัพย์สินนั้นให้คืนคงสภาพเดิมด้วยค่าใช้จ่ายของตนเองแล้วจึงส่งคืน เว้นแต่เจ้าของทรัพย์สินจะเลือกให้ส่งคืนตามสภาพที่เป็นอยู่ ในกรณีเช่นนี้เจ้าของจะใช้ราคาค่าทำตัดแปลงหรือต่อเติม หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นราคาทรัพย์สินเท่าที่เพิ่มขึ้นนั้นก็ได้ แล้วแต่จะเลือก

ถ้าในเวลาที่จะต้องคืนทรัพย์สินนั้นเป็นพันวิสัยจะทำให้ทรัพย์สินคืนคงสภาพเดิมได้ หรือถ้าทำไปทรัพย์สินนั้นจะบอบสลายไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้ได้รับไว้จะต้องส่งคืนทรัพย์สินตามสภาพที่เป็นอยู่ และไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อราคาทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นเพราะการตัดแปลงหรือต่อเติมนั้นได้

มาตรา 419 ในเรื่องลาภมิควรได้นั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ฝ่ายผู้เสียหายรู้ว่าตนมีสิทธิเรียกคืน หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่เวลาที่สิทธินั้นได้มีขึ้น (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก 9 ตุลาคม 2546)

การกระทำตามหลักลาภมิควรได้

การกระทำที่จะเข้าตามหลักเรื่องลาภมิควรได้ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่ได้เพิ่มมานั้น ต้องมีลักษณะที่เป็นการทำให้ลาภงอก เพิ่มพูนขึ้นจากกองทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ไม่ใช่ได้มาซึ่งการครอบครองหรือสิทธิครอบครอง แต่ต้องเป็นการได้มาในลักษณะเดียวกันกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ แม้ในความเป็นจริงแล้วจะไม่ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ก็ตาม

2. เป็นการได้มาโดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ กล่าวคือ เป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคลที่ได้รับทรัพย์สินนั้นไว้ ซึ่งอาจเป็นเรื่องการชำระหนี้ที่ไม่มีความผูกพัน หรือการสำคัญผิดตัวเจ้าหนี้ หรือการสำคัญผิดในมูลหนี้ หรือไม่ว่าจะได้มาด้วยเหตุอันใดก็ตามที่มี เหตุได้มาโดยไม่มีกฎหมายรองรับไว้ โดยผู้ที่ได้รับทรัพย์สินมานั้นจะต้องคืนให้แก่ผู้ให้ ในมูลเหตุที่จะอ้างตามกฎหมายนี้อาจเป็นมูลเหตุตามบทบัญญัติของกฎหมายหรืออาศัยมูลเหตุตามนิติกรรมก็ได้

3. เป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งเสียเปรียบ กล่าวคือ การที่บุคคลได้รับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์เพิ่มขึ้นมานั้นทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินจะต้องสูญเสียทรัพย์สินของเขาไปโดยไม่สมควรที่จะเสียปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างตามกฎหมาย เกิดการสูญเสียทรัพย์สินสิ่งใดที่อีกฝ่าย หนึ่งได้ลาภงอกไป สอดคล้องกับผลประโยชน์ของอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้รับ

4. ไม่มีทางแก้ตัวตามกฎหมายอย่างอื่น หมายความว่า บุคคลผู้ต้องสูญเสียทรัพย์สินหรือผลประโยชน์นั้น ไม่มีทางเรียกร้องทางอื่นได้อีกแล้ว เช่น เรียกร้องในมูลเหตุของสัญญาหรือมูลละเมิดหรือจัดการงานนอกสั่งหรือสิทธิตามกฎหมายอื่นใด กล่าวคือ การเรียกคืนลาภมิควรได้นั้น เป็นหนทางสุดท้ายที่ผู้เรียกร้องหมดทางที่จะเรียกเอาจากทางอื่นแล้ว

ผู้ได้ลาถงอก

ความหมาย

ผู้ได้ลาถงอก หมายถึง บุคคลที่ทำนิติกรรมกับลูกหนี้โดยตรงและได้รับประโยชน์จากนิติกรรมนั้น

ผู้ได้ลาถงอก (ป.พ.พ. มาตรา 237)

ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 วรรคหนึ่ง วางหลักว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลงทั้งรู้ว่าจะเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาถงอกแต่การนั้นมีได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้”

หลักเกณฑ์

หลักเกณฑ์ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 มีดังนี้

1. ลูกหนี้ได้กระทำนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน (นิติกรรมที่ไม่ได้เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน เจ้าหนี้ขอเพิกถอนไม่ได้)
2. เจ้าหนี้เสียเปรียบ หมายถึง ลูกหนี้ทำนิติกรรมใดๆ ที่ทำให้ลูกหนี้จนลงถึงขั้นไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ หรือ ลูกหนี้ยังสามารถชำระหนี้ได้อยู่ แต่ลูกหนี้ทำนิติกรรมที่ทำให้ไม่อาจชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ครบถ้วน ต้องถือว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่หากนิติกรรมไม่กระทบกระเทือนถึงฐานะ หรือความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ เจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้
3. ลูกหนี้รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบ จากนิติกรรมที่ตัวลูกหนี้ได้ทำขึ้น
4. ถ้าไม่ใช่การให้โดยเสนาหา ผู้ได้ลาถงอกหรือบุคคลภายนอก ต้องไม่สุจริต หมายถึง รู้หรือควรจะรู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ

ข้อสังเกต

ข้อสังเกตของผู้ได้ลาถงอก ตาม ป.พ.พ. มาตรา 237 มีดังนี้

1. การให้โดยเสนาหา ลูกหนี้เพียงฝ่ายเดียวรู้หรือควรจะรู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ผู้ได้ลาถงอกไม่จำเป็นต้องรู้
2. ถ้าเป็นนิติกรรมที่มีค่าตอบแทน เจ้าหนี้ต้องพิสูจน์ว่า ผู้ได้ลาถงอก รู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ
3. ข้อสันนิษฐานที่ถือว่ารู้ ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ เช่น ลูกหนี้ขายทรัพย์สินในราคาต่ำกว่าปกติ หรือขายให้ญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิท
4. ถ้าผู้ได้ลาถงอก เป็นบุคคลภายนอกผู้ได้รับโอนโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน เจ้าหนี้จะเพิกถอนนิติกรรมนั้นไม่ได้
5. ผู้ได้ลาถงอกต้องรู้ในขณะที่ทำนิติกรรมกับลูกหนี้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ จึงจะถือว่าไม่สุจริต ถ้ามารู้ในภายหลัง เจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้

สรุป

จากการศึกษาของผู้วิจัยในเรื่อง “ลางในทางพุทธศาสตร์และนิติศาสตร์” จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ดังนี้

ลางในทางพุทธศาสตร์ ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ได้กล่าวถึงความหมายของ “ลาง” ไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. มีลาง หมายถึง สิ่ง que ทุกคนอยากได้ เป็นสิ่งที่ชอบพอใจ และปรารถนา รวมไปถึงการเข้าใจคนทั่วไป การได้โดยไม่คาดคิดมาก่อน หรือได้สิ่งของนั้นมาโดยไม่ต้องลงทุนออกแรง ถือว่าเป็นลางอันประเสริฐ
2. เสื่อมลาง หมายถึง สิ่งที่สุดสูญเสียไป ซึ่งเป็นธรรมดาของโลก หากได้มาแล้วย่อมเสื่อมย่อมสูญเสียไป มีขึ้นมีลง มีได้ย่อมมีเสีย มีขาดทุน มีกำไร ผิดหวังก็สมหวัง สมหวังก็ผิดหวัง ในโลกธรรม 8 หมายถึง ธรรมดาของโลก ธรรมชาติของโลกที่ครอบงำสัตว์โลกและสัตว์โลกต้องเป็นไปตามธรรมดานี้ 8 ประการอันประกอบด้วย โลกธรรมฝ่ายอิฏฐารมณ์ (ความพอใจของมนุษย์) และโลกธรรมฝ่ายอนิฏฐารมณ์ (ความไม่พอใจของมนุษย์) ได้แก่ มีลาง เสื่อมลาง มียศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์

เหตุที่คณะด้านผู้มีลางมากในทางพระพุทธศาสนา ขอยกตัวอย่างมา 2 ท่าน คือ พระสีวลีเถระ เหตุที่คณะด้านผู้มีลางมาก ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระโพธิสัตว์ชัมภล (ท้าวกุเวร) เหตุที่คณะด้านผู้มีลางมากในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ส่วน ลางที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก โดยกล่าวถึง “พระวินัยปิฎก” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก ซึ่งประมวลพุทธพจน์หมวดพระวินัย โดยแบ่งเป็นสองส่วนคืออาทิพรหมจริยกาสิกขา และ อภิสมัจจาริกาสิกขา เรียกย่อหรือหัวใจว่า อา ปา ม จู ป มีจำนวน 8 เล่ม ได้แก่ เล่ม 1 มหาวิภังค์ ภาค 1, เล่ม 2 มหาวิภังค์ ภาค 2, เล่ม 3 ภิกขุณีวิภังค์, เล่ม 4 มหาวรรค ภาค 1, เล่ม 5 มหาวรรค ภาค 2, เล่ม 6 จุลวรรค ภาค 1, เล่ม 7 จุลวรรค ภาค 2, เล่ม 8 ปริวาร

โดยใน พระวินัยปิฎกเล่มที่ 2 มหาวิภังค์ ภาค 2 ให้ความหมายของ “ลาง” กล่าวไว้ว่า “ที่ชื่อว่า ลาง ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสัชบริขารอันเป็นปัจจัยของภิกษุไซ้ โดยที่สุดแม้ก้อนจूरณ ไม้ชำระฟัน ด้วยชายผ้า”

โดยมีวิธีในการสลลลางที่ได้มา กล่าวไว้ว่า “ที่ชื่อว่า ลาง ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสัชบริขาร อันเป็นปัจจัยของภิกษุไซ้ โดยที่สุด แม้ก้อนแห่งจूरณ ไม้ชำระฟัน ด้ายชายผ้า ที่ชื่อว่า ที่เขาน้อมไว้ คือเขาได้เปล่งวาจาไว้ว่า จักถวาย จักกระทำ, ภิกษุน้อมมาเพื่อตนในประโยชน์ที่กระทำ เป็นทุกกฎ. ได้มา. เป็นนิสสัคคิย คือเป็นของจำต้องเสียสละแก่สงฆ์ คณะ หรือบุคคล” และกล่าวถึง การน้อมลางมาเพื่อตน ว่า “อนึ่ง ภิกษุใด รู้ยู่ น้อมลางที่เขา น้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์มาเพื่อตน เป็นนิสสัคคิยปาจิตตีย์”

ส่วน “อาบัติที่เกิดจากลาง” นั้น ได้กล่าวไว้ว่า ลางที่เขา น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่า “เขาน้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน” เป็นนิสสัคคิย ต้องอาบัติปาจิตตีย์, ลางที่เขา น้อมไว้ ภิกษุสงสัย น้อมมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฎ,

ลาภที่เขาน้อมไว้ ฤกษ์สำคัญว่าเขาไม่ได้น้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน ไม่ต้องอาบัติ, ลาภที่เขาน้อมไว้เพื่อสงฆ์ ฤกษ์น้อมมาเพื่อสงฆ์ผู้อื่นก็ดี เพื่อเจตีย์ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฎ, ลาภที่เขาน้อมไว้เพื่อเจตีย์ ฤกษ์น้อมมาเพื่อเจตีย์อื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อคณะก็ดี เพื่อบุคคลก็ดี ต้องอาบัติทุกกฎ, ลาภที่เขาน้อมไว้เพื่อบุคคล ฤกษ์น้อมมาเพื่อบุคคลอื่นก็ดี เพื่อสงฆ์ก็ดี เพื่อคณะก็ดี เพื่อเจตีย์ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฎ, ลาภที่เขาไม่ได้น้อมไว้ ฤกษ์สำคัญว่าเขาไม่ได้น้อมมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฎ, ลาภที่เขาไม่ได้น้อมไว้ ฤกษ์สงฆ์ ... ต้องอาบัติทุกกฎ, ลาภที่เขาไม่ได้น้อมไว้ ฤกษ์สำคัญว่าเขาไม่ได้น้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน ไม่ต้องอาบัติ

ลาภในทางนิติศาสตร์ โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ลากมิกควรได้ ที่ปรากฏในกฎหมายไทย ได้แก่

1. ลากมิกควรได้ หมายถึง ทรัพย์สินใดที่บุคคลหนึ่งได้มาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งเสียเปรียบ บุคคลที่ได้ทรัพย์สินนั้นมึหน้าที่ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินสิ่งใด เพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำให้เพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือได้มาด้วยประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่ง การรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย”

การกระทำที่จะเข้าตามหลักเรื่องลากมิกควรได้ หมายถึง ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่ได้เพิ่มมานั้น ต้องมีลักษณะที่เป็นการทำให้ลาภงอก เป็นการได้มาโดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ เป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งเสียเปรียบ และไม่มีทางแก้ตัวตามกฎหมายอย่างอื่น

2. ผู้ได้ลาภงอก หมายถึง บุคคลที่ทำนิติกรรมกับลูกหนี้โดยตรงและได้รับประโยชน์จากนิติกรรมนั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 วรรคหนึ่ง วางหลักว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลงทั้งรู้หรือจะเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาภงอกแต่การนั้นมีได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้”

หลักเกณฑ์ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 หมายถึง ลูกหนี้ได้กระทำนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน เจ้าหนี้เสียเปรียบ ลูกหนี้รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบจากนิติกรรมที่ตัวลูกหนี้ได้ทำขึ้น ถ้าไม่ใช่การให้โดยเสนาหา ผู้ได้ลาภงอกหรือบุคคลภายนอกต้องไม่สุจริต

ข้อสังเกตของผู้ได้ลาภงอก มาตรา 237 หมายถึง การให้โดยเสนาหา ลูกหนี้เพียงฝ่ายเดียวรู้หรือควรจะรู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ผู้ได้ลาภงอกไม่จำเป็นต้องรู้, ถ้าเป็นนิติกรรมที่มีค่าตอบแทน เจ้าหนี้ต้องพิสูจน์ว่าผู้ได้ลาภงอก รู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ, ข้อสันนิษฐานที่ถือว่ารู้ ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ เช่น ลูกหนี้ขายทรัพย์สินให้ในราคาต่ำกว่าปกติ หรือ ขายให้ญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิท, ถ้าผู้ได้ลาภงอก เป็นบุคคลภายนอกผู้ได้รับโอนโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน เจ้าหนี้จะเพิกถอนนิติกรรมนั้นไม่ได้, ผู้ได้ลาภงอกต้องรู้ในขณะที่ทำนิติกรรมกับลูกหนี้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ จึงจะถือว่าไม่สุจริต ถ้ามารู้ในภายหลัง เจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้

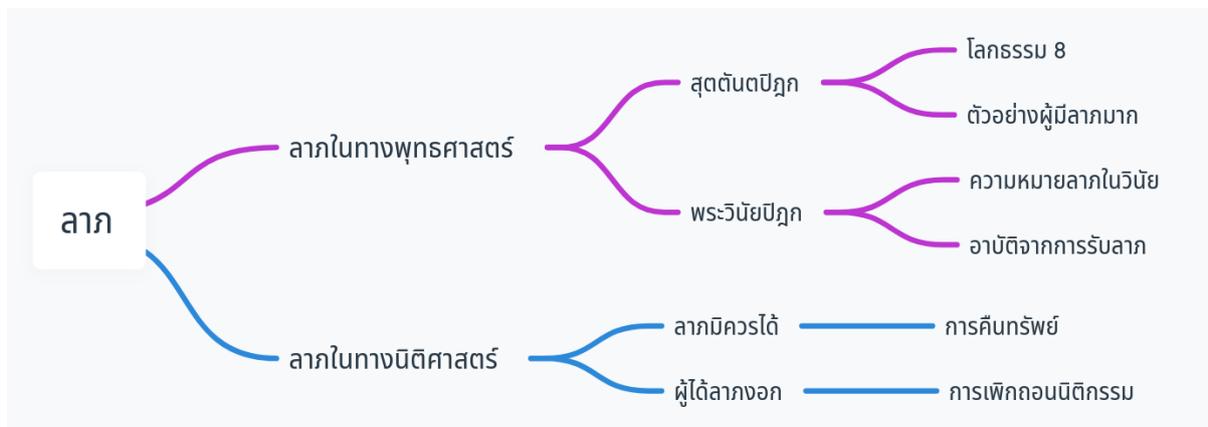
องค์ความรู้ที่ได้รับ

ลาภในทางพุทธศาสตร์ ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ได้กล่าวถึงความหมายของ “ลาภ” ไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. มีลาภ หมายถึง สิ่ง que ทุกคนอยากได้ เป็นสิ่งที่ชอบพอใจ และปรารถนา รวมไปถึงการเข้าใจคนทั่วไป ว่า การได้โดยไม่คาดคิดมาก่อน หรือได้สิ่งของนั้นมาโดยไม่ต้องลงทุนออกแรง ถือว่าเป็นลาภอันประเสริฐ
2. เสื่อมลาภ หมายถึง สิ่ง que สูญเสียไป ซึ่งเป็นธรรมดาของโลก หากได้มาแล้วย่อมเสื่อมย่อมเสียไป มีขึ้นมีลง มีได้ย่อมมีเสีย มีขาดทุน มีกำไร ผิดหวังก็สมหวัง สมหวังก็ผิดหวัง ในโลกธรรม 8 หมายถึง ธรรมดาของโลก ได้แก่ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์

ลาภในทางนิติศาสตร์ โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ลาภมิควรได้ ที่ปรากฏในกฎหมายไทย ได้แก่

1. ลาภมิควรได้ หมายถึง ทรัพย์สินใดที่บุคคลหนึ่งได้มาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งเสียเปรียบ บุคคลที่ได้ทรัพย์สินมานั้นมีหน้าที่ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา
2. ผู้ได้ลาภออก หมายถึง บุคคลที่ทํานิติกรรมกับลูกหนี้โดยตรงและได้รับประโยชน์จากนิติกรรมนั้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2543). *พินิทธานตสถานแห่งชาติ สงขลา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สมาพันธ์ จำกัด.
- คณะวิชาการ The Justice Group. (2564). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ล่าสุด พ.ศ. 2564)*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร.
- สมยศ เชื้อไทย. (2567). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับใช้เรียน)*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2566). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- มานิตย์ จุ่มปา. (2565). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดาราทพร ธีระวัฒน์. (2567). *กฎหมายหนี้ หลักทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- เดือนเด่น นาคสีหราช. (2567). *สรุปหลักกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้ (ฉบับพร้อมสอบ)*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ประยงค์ แสงบูรณ. (2559). *พุทธศาสนาเถรวาท*. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2535). *พุทธศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ผาสุข อินทรารุจ. (2543). *พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสมัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช, ราชบัณฑิต). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา "คำวัด"*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม* (ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุพิศ ปราณีตพลกรัง. (2566). *หลักและทฤษฎีกฎหมายแพ่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ. (2565). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- จันตรี สินศุภฤกษ์. (2565). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *พระวินัยปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2555). *พุทธสาวก พุทธสาวกวิภา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- องอาจ ศรียะพันธ์. (2533). *รูปเคารพในพุทธศานามหายานก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 พบที่เมืองสทิงพระ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ). คณะโบราณคดี, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุษา โทธิกนิษฐ. (2527). *การศึกษารูปแบบและคติการนับถือพระกุเระในสมัยทวารวดี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์). คณะโบราณคดี, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.